

состав и строение различных видов сырья, принципы и механизмы воздействия на сырьё, а также параметры, свойства и характеристики сырья. Внедрение такого содержания обучения позволит студентам сформировать прочные знания, практические умения и навыки, развивать системное мышление.

Ключевые слова: развитие химической отрасли, профессиональная подготовка специалистов, методика обучения, содержание обучения, понятие, сырьё химических технологий.

Lazariev M. I., Lazarieva T. A., Shaposhnyk A. M. Formation of the content of the concept of chemical raw materials for training students of technical specialties

The article deals with the actual problem of training future specialists for the chemical industry. It is revealed that for successful professional activity specialists should have the formed conceptual structure of concepts of chemical technology, namely raw materials of chemical technologies. The content of the concept of raw materials of chemical technologies is substantiated and developed. Features of purpose of raw materials for chemical productions, structure and structure of various types of raw materials, principles and mechanisms of influence on raw materials, and also parameters, properties and characteristics of raw materials are considered. The introduction of such content of training will allow students to form solid knowledge, practical skills, develop systemic thinking.

Key words: development of chemical industry, professional training of specialists, teaching methods, training content, concept, raw materials of chemical technologies.

УДК 37.091.4

Микитюк С. О.

**ЕЛЕМЕНТИ СТОРИТЕЛІНГУ ЯК НАВЧАЛЬНОГО МЕТОДУ
У ПОГЛЯДАХ ПЕДАГОГІВ, ГРОМАДСЬКИХ ДІЯЧІВ МИНУЛОГО**

У статті звертається увага на витоки формування такого сучасного навчального методу, як сторітелінг у процесі освітньої діяльності педагогів і громадських діячів минулого. Так, ще педагоги XIX ст. звертали увагу на необхідність покращення організації навчальної роботи з учнями для свідомого засвоєння ними знань і формування вмінь використати практично, на вміння вчителя збудити душевні емоції учня і спонукати його до навчання. Крім того, підкреслювалась необхідність уміння працювати з аудиторією слухачів: зацікавити їх на початку розповіді, втримати увагу, підвести до логічного завершення, начебто вони самі прийшли до цього висновку. Доведено, що використання педагогічних надбань минулого є міцним і ґрунтовним фундаментом для подальшого вдосконалення, розширення педагогічних можливостей, що сприяє кращому розумінню, сприйняттю і відтворенню навчального матеріалу учнями, студентами.

Ключові слова: сторітелінг, інноваційні методи навчання, емоційне навчання, процес передачі знань, педагогічна техніка, педагогічна майстерність, доступність і простота матеріалу, збагачення промови прикладами.

Протягом століть розповідання історій було ключовим засобом навчання у культурах усього світу. Сьогодні розповіді з освітньою метою застосовуються майже у кожній сфері людської діяльності. За допомогою розказування історій відбувається процес передання знань на більш високому емоційному рівні.

Мистецтву застосування Storytelling присвячено значну кількість праць європейських та американських учених, які звертаються до сторітелінгу як до інструмента впливу на аудиторію, одного із засобів вдалого менеджменту під час ведення бізнесу й управління великою кампанією.

Так, Аннет Симмонс (Simmons Annette), яка є професійним сторітелером, консультантом із комунікацій, розглядає особливості його застосування у бізнесі, під час управління кампаніями [1]. Необхідність застосування сторітелінгу для лідера кампанії більш ретельно досліджують Стів Деннінг (Steve Denning) та Майкл Усеєм (Michael Useem) [2, 3].

Особливості застосування сторітелінгу як навчального методу досліджували Ди Єндрюс, Томас Д.Халл, Карен ДеМистер (De H.Andrews, Thomas D.Hull. Karen DeMeester) [4].

Метою статті є виявлення витоків формування такого сучасного методу викладання, як сторітелінг, у поглядах педагогів, громадських діячів минулого.

Освітня діяльність передбачає застосування різноманітних інноваційних методів навчання. Одним із таких сучасних способів передання знань є Storytelling. У перекладі з англійської “story” означає “історія”, а “telling” – розповідати, тобто storytelling – це розповідь історій або мистецтво розповіді та передачі за її допомогою необхідної інформації з метою впливу на емоційну, мотиваційну, когнітивну сфери слухача.

У сучасних інтернет-ресурсах, джерелах є багато інформації щодо сторітелінгу. Наведемо найбільш значущі серед них.

Сторітелінг є ефективним методом навчання дітей, студентів, бо вони люблять слухати історії більше, ніж доповіді, описи чи визначення, які легше сприймаються (задіяно не лише раціональний бік сприйняття інформації, а й образний). Отже, реалізується принцип доступності навчання.

В історії, що розказується, є герой, який змінюється. Ці зміни відбуваються в процесі боротьби, наполегливої праці, виконання складних завдань тощо.

Історія динамічна. Сучасні діти з кліповим мисленням краще сприйматимуть історію, ніж текст іншого виду.

Історія впливає на почуття дитини, а це підвищує рівень концентрації уваги. Тому всі уважно слухають навчальний матеріал, сприймають його, а потім із легкістю можуть відтворити, проте теж у формі історії. Отже, реалізується принцип міцності знань та емоційного навчання [8].

Але звернемося до витоків формування такого методу, як сторітелінг, визначимо те, чи звертали увагу педагоги, діячі минулого на такі важливі моменти під час викладання як емоційний вплив на аудиторію, зацікавленість слухачів, зовнішній вигляд розповідача.

Витоки необхідності застосування емоційного боку процесу навчання, психологічному обґрунтуванню його ефективності можна знайти ще у педагогічній науці XIX століття. Так, О. В. Духнович, К. Д. Ушинський, С. І. Миропольський категорично засуджували педагогів, які думають, що знання можна “напхати” в голови дітей силою, вони радили організовувати навчальну роботу з учнями так, щоб діти виносили зі школи свідомо засвоєні знання, вміли їх застосувати на практиці.

Про вміння збудити душевні емоції, перетворити їх у яскраве полум'я, яке впливає на виникнення любові до навчання, предмета, про артистизм, повагу до дітей писав В. Г. Короленко, згадуючи свого вчителя мови Авдєєва.

Х. Д. Алчевська звертала увагу на наявність натхнення, на вміння прислуховуватися до душі дитини не розумом, а серцем. “Простота, щедрість, теплота, свіжість, жвавість у процесі передання знань здатні діяти безпосередньо на почуття, уяву учнів”, – визначалося на учительському з'їзді у Орлі 9 липня 1862 р. [5, с. 77–78]. Емоційному стану вчителя й учнів у навчальному процесі приділялась увага і на сторінках журналів “Основа”, “Педагогічний вісник”, “Шкільний огляд”. “Викладачі недостатньо вивчають душевні пориви учнів, не звертають уваги ні на естетичні почуття, ні на спеціальні та інші почуття, за допомогою яких можливо не тільки впливати на пам'ять, а й полегшувати всю інтелектуальну роботу... Деякі вчителі пригноблюють позитивні емоції в процесі навчання в ім'я дисципліни, але кому вона потрібна, така дисципліна?”, – запитує педагог Г. Соколов [5, с. 81].

Так, емоційний складник під час навчання був важливим елементом діяльності педагогів XIX століття й активно обговорювався у педагогічних виданнях того часу.

Серед вимог до вчителя, до його розповіді було важливим і вміння володіти словом, будувати спілкування з учнями на базі гуманності. Потяг до знань, виховання моральних якостей набагато швидше формуються у навчальному процесі, якщо вчитель використовує влучне слово і як виховний інструмент, і як засіб навчання. “Люб'язне”, “щире” слово вчителя відверне дитину від злого, як уважали українські педагоги. “Я слухав просто, щире, живе слово людини, – згадував С. І. Миропольський про Стефана Любицького, викладача Закону Божого, – яка вчила слухачок важливого вмінню бути добрими, служити ближньому щиро, заради самого добра. Зі своїх спостережень за викладанням Закону божого у школах я переконався, що найбільш близькі до мети ті викладачі, які ведуть свою справу просто, без хитрощів і методичних тонкощів, але живим словом переконання діють на серце слухачів; С. Любицький викладав саме в цьому дусі” (див.: Школа и общество. Частная Харьковская женская воскресная школа. – Спб: Тип. И. Н. Скороходова, 1892. – С. 14) [6, с. 54].

У “Доповіді ревізійної комісії про внутрішню організацію школи товариства грамотності” (1879 р.) зазначається, що на уроці пояснювального читання вчителька А. К. Олдорівська не володіла увагою всіх учнів, була розгнівана, робила постійно дорікання, “жовчні зауваження”. Комісія зробила висновки: “Потрібно навчати дітей терпляче, вчителька повинна з повним спокоєм ставитися до неухважності і розсіяності. Запальність, гарячність та крик відновлюють тишу і збуджують увагу лише на декілька хвилин, за якими ще більше буде гомону, безладдя. Перша умова порядку – спокій і холоднокровність...” [5, ДОІА Харкова, ф. 200, оп. 1, од. зб. арк. 50, 51].

Як бачимо, формувалася думка про вміння вчителя володіти своїм настроєм, почуттями, з одного боку, а з іншого – широко використовувати емоції у навчанні.

Важливими діями (етапами) передачі інформації педагоги минулого, громадські діячі вважали, по-перше, необхідність завоювати увагу слухачів, по-друге, утримати її до кінця розповіді (промови), по-третє, “донести її до серця” [6, с. 231–237]. Як приклад, можна навести положення з “Порад лекторам” відомого громадського діяча, лектора А. Ф. Коні, який зазначав, що завоювати увагу слухачів – перший відповідальний момент у мові лектора – найскладніша справа. Увага всіх (дитини, інтелігента, ученого) викликається простою цікавою розповіддю про те, що є близьким кожному або тим, за що переживав або зазнав кожний. Так, перші слова лектора мали бути надзвичайно простими, доступними, зрозумілими і цікавими кожному (повинні відволікти, зачепити увагу). Таких “гачків”, що зачіпають, може бути багато: що-небудь з життя, несподіване, парадокс, дивність, може, яка здається “ні до діла, ні до жесту”, але насправді пов'язана зі всією розповіддю (промовою), це може бути несподіване запитання. Більшість людей зайняті пустим базіканням або легкими думками, тому привернути увагу на свою сторону завжди можна і необхідно. Така робота є творчою і залежить від змісту самої розповіді [6, с. 231–237].

Другим важливим завданням лектора є утримання уваги аудиторії. Якщо ви завоювали увагу вступом, то треба зберігати її, інакше припинять слухати, почнеться рух і з'явиться байдужість до слів лектора, яка вбиває будь-яке бажання продовжувати розповідь. Утримати увагу можна стислістю, швидким рухом мови, короткими освіжальними відступами.

Так, стислість мови полягає не лише у точності часу. Лекція може продовжуватися годину і бути стислою, але і за 10 хвилинах вона може здаватися довгою і стомлювальною. Стислість – відсутність зайвого, того, що не стосується змісту, те, що є “водянистим і засміченим”. Мова має бути економною і пружною. Усе неважливе можна викинути тоді і буде стислість. Треба робити так, щоб слів було порівняно небагато, а думок, почуттів, емоцій – достатньо.

Швидкий рух мови зобов'язує лектора не затримувати увагу на підходах до нових частин (нових питань – моментів) мови.

Потім – закріплення прикладами. Короткі освіжальні відступи потрібні у тривалій за часом розповіді (година або більше), коли можна припустити, що увага слухачів могла стомитися. Стомлена увага – неувага. Відступи мають бути легкими, навіть комічного характеру, а також бути пов'язаними зі змістом цієї промови. У короткій промові можна обійтися без відступів, адже увага може зберігатися гарною якістю самої розповіді [6, с. 231–237, додаток].

Кінець лекції має завершити її, тобто зв'язати з початком. Кінець – розв'язка всієї розповіді (як у музиці кінцевий акорд – розв'язка попереднього; хто має музичне чуття, той завжди може сказати, не знаючи п'єси, лише за кінцевим акордом, що п'єса скінчилася); кінець має бути таким, щоб слухачі відчули, що далі говорити нічого.

Крім того, вищеназвані елементи розповіді можна доповнити положеннями А. Симмонс, яка підкреслює, що, розказуючи історію, слухачі не лише мають відчувати, що це її завершення, а й самі прийти до необхідного висновку [1].

Слід звернути увагу, що відступи або приклади, які використовуються у розповіді, можуть бути з особистого життя людини, вони не завжди є позитивними, бо справжня сила не у досконалості, а у розумінні власної обмеженості. Слухач одразу розуміє, що кожний, хто розказує, помилившись, здатен визнати свої помилки і недоліки, це означає, що у складних ситуаціях він не буде ховатися за запереченням очевидності, а буде намагатися виправити ситуацію [1].

Важливим фактором під час розказування історій є сама особистість сторітелера. Так, А. Симмонс підкреслює, що важливими є особливості усної мови під час розповіді: жести (добавляють сенсу до історії, підкреслюють основну ідею), вираз обличчя (передають емоційний зміст), мова тіла. Те, що у педагогічній науці називається педагогічною технікою, що є одним із головних складників успішної творчої роботи учителя, його майстерності.

Так, ще А. С. Макаренко та В. О. Сухомлинський значну увагу приділяли педагогічній техніці і її взаємозв'язку з майстерністю вчителя-вихователя. “Я на досвіді переконався, – писав А. С. Макаренко, – що вирішує питання майстерність, заснована на вмінні, на кваліфікації... Такі “дрібниці” стали вирішальними: як стояти, як підняти стільця, із-за столу, як підвищити голос, посміхнутися, як подивитися. Мистецтво постановки голосу, мистецтво тону, погляду, повороту – усе це потрібно і без цього не може бути хорошего виховання...” “Я зробився справжнім майстром лише тоді, коли навчився говорити “іди сюди” з 15–20 відтінками, коли навчився давати 20 нюансів у виразі обличчя, постановці фігури, голосу. І тоді я не боявся, що хтось до мене не підійде чи не відчужує того, що потрібно” [5, с. 56–57].

Згідно з педагогічними дослідженнями Н. П. Волкової, педагогічна техніка передбачає наявність специфічних засобів, умінь, особливостей поведінки педагога:

- високу культуру мовлення, здатність володіння мімікою, пантомімікою, жестами;
- уміння одягатися, стежити за своїм зовнішнім виглядом;
- уміння керуватися основами психотехніки;
- здатність до “бачення” внутрішнього стану вихованців і адекватного впливу на них [7, с. 419].

Уміння використовувати жести вважалося одним із засобів утримання уваги слухачів. “Жести пожвавлюють мову, але ними слід користуватися обережно. Виразний жест (піднята рука, стиснутий кулак, різкий і швидкий рух) повинні відповідати змісту і значенню певної фрази або окремого слова (жест діє спільно з тоном, подвоюючи силу мови). Надто часті, одноманітні метушні рухи, різкий рух рук неприємні, набридають і дратують” [6, с. 231–237].

Цікавими є поради лекторам щодо одягу А. Ф. Коні: “Слід одягатися просто і пристойно. У костюмі не має бути нічого примхливого і кричущого (різкий колір, незвичайний фасон); брудний, неохайний костюм викликає неприємне враження. Це важливо пам'ятати, бо психічна дія на публіку починається до промови, з моменту появи лектора перед аудиторією” [6, с. 231–237].

Таким чином, громадські діячі, педагоги минулого заклали основи використання такого сучасного методу викладання, як сторітелінг, який застосовується і в інших сферах життєдіяльності і може активно впливати на аудиторію слухачів через емоційне сприйняття історії, серед них є, по-перше, емоційний вплив на учнів, уміння збудити душевні емоції, що значно покращує сприйняття навчального матеріалу, підкреслювали педагога XIX століття О. В. Духнович, К. Д. Ушинський, С. І. Миропольський. По-друге, зверталася увага на те, що розповідь педагога – це процес, який складається з окремих дій, етапів, послідовність яких є необхідною і логічною, а слухачі прослухавши її можуть прийти до необхідних висновків, розуміння значущості у практичній реалізації засвоєних знань (А. Ф. Коні).

По-третє, важливим у розказуванні є особистість педагога і педагогічна техніка, якою він володіє: жести, вираз обличчя, мова тіла, бо це сприяє утриманню уваги і її концентрації у потрібних моментах (А. С. Мака-

ренко, В. О. Сухомлинський). Отож, сучасний метод викладання виник не спонтанно, а має ґрунтовні, міцні теоретичні засади, які сформувалися в процесі освітньої діяльності і є надбанням педагогічного досвіду відомих педагогів і громадських діячів минулого, який продовжують використовувати, вивчати і розширювати його навчальні можливості.

Використана література:

1. Симмонс Аннет Сторителлінг. Как использовать силу историй // Аннет Симмонс Сторителлінг. Как использовать силу историй. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://2brilliant.ru/wp-content/uploads/2015/04/A-Simmons-Storitelling.pdf>.
2. Steve Denning, The Secret Language of Leadership: How Leaders Inspire Action Through Narrative (Jossey-Bass, October 2007) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stevedenning.com/Books/secret-language-of-leadership.aspx>
3. Michael Useem Leading Up: How to Lead Your Boss So You Both Win [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.thriftbooks.com/a/michael-useem/202141/>
4. Dee H. Andrews, Thomas D. Hull and Karen De Meester (Research Perspectives), 2010 Storytelling as an Instructional Method. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.sensepublishers.com/media/983-storytelling-as-an-instructional-method.pdf>.
5. Микитюк В.О. Формування професійно-педагогічної майстерності викладачів вищих освітніх закладів Слобожанщини другої половини XIX – початку XX століття : дис...канд. пед. наук : 13.00.01. – Харків, 2004. – 185 с.
6. Микитюк С.О. Організаційно-педагогічні умови викладання правових дисциплін у вищих навчальних закладах України другої половини XIX – початку XX століття : дис... канд. пед. наук : 13.00.01. – Харків, 2007. – 185 с.
7. Волкова Н.П. Педагогіка // Н.П. Волкова Педагогіка: Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, перероблене, доповнене. – Київ : “Академвидав”. – 2007. – 616 с.
8. Сторителлінг як метод навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://creativeschool.com.ua/storytelling/>.

References:

1. Symmons Annet Storytelling. Kak yspolzovat` syly ystoryj // Annet Symmons Storytelling. Kak yspolzovat` syly ystoryj. - [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu : <https://2brilliant.ru/wp-content/uploads/2015/04/A-Simmons-Storitelling.pdf>.
2. Steve Denning, The Secret Language of Leadership: How Leaders Inspire Action Through Narrative (Jossey-Bass, October 2007). [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.stevedenning.com/Books/secret-language-of-leadership.aspx>
3. Michael Useem Leading Up: How to Lead Your Boss So You Both Win [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : <https://www.thriftbooks.com/a/michael-useem/202141/>
4. Dee H. Andrews, Thomas D. Hull and Karen De Meester (Research Perspectives), 2010 Storytelling as an Instructional Method. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : <https://www.sensepublishers.com/media/983-storytelling-as-an-instructional-method.pdf>.
5. Mykytiuk V.O. Formuvannya profesijno-pedagogichnoyi majsternosti vykladachiv vyshhyx osvitnix zakladiv Slobozhanshhy`ny` drugoyi polovny`ny` XIX – pochatku XX stolittya: Dys...kand.ped.nauk: 13.00.01. – X., 2004. – 185 s.
6. Mykytiuk S.O. Organizacijno-pedagogichni umovy` vykladannya pravovyx dyscyplin u vyshhyx navchalnyx zakladax Ukrayiny` drugoyi polovyny` XIX – pochatku XX stolittya: Dys...kand.ped.nauk: 13.00.01. – X., 2007. – 185 s.
7. Volkova N.P. Pedagogika // N.P.Volkova Pedagogika: Navchal`ny`j posibny`k. Vyd. 2-ge, pereroblene, dopovnene. – Kyiv: “Akademvy`dav”. -2007. – 616 s.
8. Storitelling yak metod navchannya [Elektronny`j resurs]. – Rezhym`m dostupu : <http://creativeschool.com.ua/storytelling/>.

Микитюк С. О. Элементы сторителлинга как учебного метода во взглядах педагогов, общественных деятелей прошлого

В статье обращается внимание на истоки формирования современного учебного метода как сторителлинг в процессе образовательной деятельности педагогов и общественных деятелей прошлого. Так, педагоги XIX в. обращали внимание на необходимость улучшения организации учебной работы с учениками для сознательного усвоения ими знаний и формирования умений использовать их практически; на умение учителя воздействовать на душевные эмоции ученика и вызвать желание учиться. Кроме того, подчеркивалась необходимость умения работать с аудиторией слушателей: заинтересовать их вначале рассказа, удержать внимание, подвести к логическому завершению, как будто это они сами пришли к такому выводу. Доказано, что использование педагогического достояния прошлого есть крепким и основательным фундаментом для дальнейшего усовершенствования, расширения педагогических возможностей и содействует лучшему пониманию, восприятию и воспроизведению учебного материала школьниками, студентами.

Ключевые слова: сторителлинг, инновационные методы обучения, эмоциональное обучение, процесс передачи знаний, педагогическая техника, педагогическое мастерство, доступность и простота материала, обогащение речи примерами.

Mykytiuk S. O. Elements of Storytelling as a teaching method in the views of teachers, public figures of the past

The article draws attention to the origins of the formation of storytelling as a modern educational method in the educational process of educators and public figures of the past. So, educators of the XIX century paid attention to the necessity of improvements in the organization of educational work with students for their conscious learning and creation of skills to use them in a practical way; to the ability of the teacher to affect students' mental emotions and make them learn. In addition, the need of the ability to work with audience was emphasized: to catch their interest at the beginning of the story, to hold attention and finally to bring to a logical conclusion as if they came to this conclusion themselves.

It is proved that the usage of the pedagogical heritage of the past is a strong and solid foundation for further improvement, expansion of pedagogical capabilities and it contributes to better understanding, perception and reproduction of the educational material by schoolchildren and students.

Key words: storytelling, innovative teaching methods, emotional training, process of knowledge transference, pedagogical technique, pedagogical mastery, availability and simplicity of the material, enrichment of speech examples.